

Községeink fejlődése a számok tükrében

A felszabadulás után lezajlott társadalmi—gazdasági változások a nógrádi falvakban is általános — a termelési viszonyokra és a lakosság szociális—kulturális helyzetére egyaránt kiterjedő — változásokat eredményeztek. A fejlődés, mely itt sem volt ellentmondás mentes, új gazdasági alaprendszer, a szocialista nagyüzemi gazdálkodás megszervezését kívánta meg, az ellentétek megoldása során bekövetkezett minőségi változások a falu arculatának átalakulását tették lehetővé.

Megyénk lakosságának mintegy 78 százaléka él a községekben. A kollektív mezőgazdálkodási forma megvalósítása Nógrád megyében is munkaerőfelesleget eredményezett, a felszabadult munkaerő részben a megye iparilag fejlettebb keleti részébe, részben a szomszédos megyék felé áramlott, következésképpen községeink lakóinak száma 186 ezer főre — az elmúlt öt évben közel ötezer fővel — csökkent. A nem ipari funciókkal rendelkező községek közül csak Szécsény lakossága nőtt számottevő mértékben, ugyanakkor a nagyobb — kifejezetten mezőgazdasági jellegű — falvak (Buják, Érsekvadkert, Diósjenő) lakossága az elmúlt öt év alatt átlagosan 230—300 fővel csökkent.

A FALUSI LAKOSSÁG TERÜLETI MEGOSZLÁSA

J á r á s	száma	A népesség		
		0 ₀ -os megoszlása 1960	száma	0 ₀ -os megoszlása 1966*
		é v v é g é n		
Balassagyarmati	32 861	17,2	31 500	16,9
Pásztói	41 170	21,6	38 750	20,8
Rétsági	27 969	14,7	26 500	14,2
Salgótarjáni	59 346	31,1	60 750	32,6
Szécsényi	29 378	15,4	29 000	15,5
ÖSSZESEN	190 733	100,0	186 500	100,0

* Előzetes, részben számított adatok

1966 év végén — becsült adatok szerint — a falun élők mintegy 55 százaléka kereső foglalkozású, és a rendszeres jövedelemmel rendelkezők mintegy egyharmada a mezőgazdasági ágazatokban dolgozik.

Mezőgazdaságunk munkaerőhelyzetét — vonatkozik ez különösen a mezőgazdasági termelősövetkezetekre — az „előregedés” problematikája jellemzi. Az elmúlt év végén termelősövetkezeteinknek 25 ezer tagja volt, ezek közül 7712 fő nyugdíjas és járadékos, munkájukra csak részben lehet számítani.

Korcsoport	(1966. december 31.)		
	Tagok száma (fő)	A férfi tagok %-os megoszlása	A nő
26 éves és fiatalabb	639	2,4	2,7
27—49 éves	7 828	18,9	41,0
50—59 éves	5 642	25,0	20,6
60—69 éves	5 799	31,5	16,5
70 éves és idősebb	5 151	22,2	19,2
ÖSSZESEN	25 059	100,0	100,0

A mezőgazdaság szocialista átszervezése következtében lényegesen megváltozott a földterület szektor megoszlása. Az egyéni gazdaságok területe minimálisra csökkent, (24,1 százalékról 1,6 százalékra) ugyanakkor a mezőgazdasági termelőszövetkezetek által használt földterület közel kétszeresére — 266 ezer kh-ra — emelkedett. A megye földterületének 47,3 százaléka szántó, természeti adottságainknál fogva magas az erdő (24,3%) és a legelő (10,0%) részaránya is. A gyümölcsösként használt terület a II. ötéves terv időszakában közel 70,0 százalékkal emelkedett, új nagyüzemi gyümölcsösök telepítése révén az adott területen új növényi kulturát honosítottak meg.

A szántóföldi növények termésátlagai 1961—1965 években a növényfélések többségében magasabb, mint az előző öt évben volt. A gabonafélék termésátlaga — részben az alkalmazott korszerűbb agrotechnikai eljárások, részben a kedvezőbb időjárás következtében — 1966 évben kiemelkedően magas volt. A kapásnövények termésátlaga az előző ötéves időszakkal azonos szinten mozgott, a szálas és zöldtakarmányok termésátlaga ugyan emelkedő irányzatú, de még mindig alacsonyabb mint az előző öt évben.

TERMÉSÁTLAGOK ALAKULÁSA

Megnevezés	1956—1960	1961—1965	
		évek átlaga	
Búza	8,2	9,8	
Rozs	6,8	7,2	
Árpa együtt	8,9	9,1	
Kukorica	13,2	11,7	
Burgonya	65,6	43,0	

Kedvezőtlenül befolyásolja növénytermesztési eredményeinket, és általában a szántóföldi növénytermesztést a talajerózió. Felmérések alapján megállapítható, hogy a megye mezőgazdaságilag művelhető területének mintegy 90 százalékát évenként ismétlődő eróziós károk érik, melyek megszüntetésére mintegy 8—10 évi munka szükséges, s a munkálatok elvégzésére évente átlagosan 20—25 millió forintot lehet felhasználni.

A mezőgazdasági termények termésmennyiségének, termésátlagainak emeléséhez elengedhetetlenül szükséges a talajerő utánpótlás. A szerves trágyázás megyénkben a kívánt mértéknél jóval alacsonyabb. A szerves trágyázott terület aránya nem éri el a 10 százalékot sem. Ezzel ellentétben örvendetesen javult a megye mezőgazdaságának műtrágyaellátása. Az elmúlt évben mezőgazdasági termelősövetkezetekben egy kat. holdra 211 kg műtrágya jutott, mintegy háromszorosa az 1963. évi mennyiségnek.

Nagymértékben fejlődött a II. ötéves terv időszakában a megye mezőgazdaságának erő- és munkagépekkel való ellátottsága. A megye traktorállománya a tervidőszakban 650 darabbal, csaknem kétszeresére emelkedett. Az új erőgépek zöme nagy munkabírású univerzál- és nógrádi terepviszonyokra nagyszerűen alkalmas láncfalpas traktor. Szövetkezeti gazdaságainkban az év végén 1051 traktor dolgozott, összesen 1366 traktoregységnyi erőt képviselt. Száz kat. hold szántóterületre 88,6 traktoregység jutott, 1961 évhez viszonyítva csaknem ötszörösére emelkedett.

Az erő- és munkagépállomány növekedésének megfelelően emelkedett a géppel végzett munka mennyisége is. Termelősövetkezetekben az összes gépi munka mennyisége 1965-ben már meghaladta a 1119 ezer normálholdat, az 1960. évinek sokszorosára, a viszonylag gépesített 1963. évinek pedig mintegy másfél-kétszeresére emelkedett.

Állatállományunk az elmúlt ötéves terv időszakában kismértékben csökkent. A 100 kat. hold szántóterületre jutó számosállat az 1966. évi tavaszi állatszámolás időpontjában 31,0, a II. ötéves terv időszakában 2,3 százalékkal csökkent.

A korszerűbb agrotechnikai eljárásokat alkalmazó, egyre inkább belterjes irányban fejlődő mezőgazdaság több, képzettebb szakember alkalmazását követeli. Termelősövetkezetekben az előző év végén 82 egyetemet, vagy főiskolát végzett szakembert alkalmaztak, a termelési ágak területein dolgozó középfokú mezőgazdasági képzettséggel rendelkezők száma meghaladta a 250 főt.

A gazdasági alap fejlesztését szolgáló beruházások zömét a mezőgazdasági hozamok emelését szolgáló épületek, berendezések és egyéb létesítmények építésére használták fel. A II. ötéves terv időszakában a mezőgazdaság 783 millió forint beruházási hitelt — a hitelek csaknem egynegyedét — használta fel. 100 kat. hold szántóterületre 41 600 forint jutott.

A hozamok emelkedésével párhuzamosan emelkedett a tagság közös gazdaságból származó jövedelme is. 1965. évhez az egy dolgozó tagra jutó jövedelem meghaladta az 57 ezer forintot, mintegy másfélszerese az 1960. évinek. A viszonylag magasabb, rendezettebb jövedelmi viszonyok lényegesen bővítették a falusi lakosság áruvásárlási körét, különösen a tartós fogyasztási cikkek irányában nőtt a kereslet.

TARTÓS FOGYASZTÁSI CIKKEK FORGALMA *

Cikkek	1960	Eladási forgalom (db)		1961—1966 években
		1963 é v b e n	1966	
Porszívó	523	857	1 340	5 615
Hűtőszekrény	180	437	1 171	3 157
Mosógép	2 689	3 202	4 413	20 572
Televízió	706	3 110	3 964	18 958
Bútor **	36 771	44 809	53 877	276 146
Személygépkocsi	19	262	280	1 107

* A megye kiskereskedelmi egységeinek forgalma

** 1000 forintban

Az előbbieken vázolt gazdasági eredmények közvetlen, vagy közvetve élet-színvonal emelő tényezőkké váltak. Az általában növekvő kulturális igények kedvező lehetőségekkel párosulva, növelték parasztságunk általános műveltségi színvonalát.

Falusi általános iskoláinkban ma kedvezőbb körülmények között folyik az oktató—nevelő munka. A körzetesítés végrehajtása után a községi iskolák többségében folyik szakrendszerű oktatás, illetve az ilyen jellegű oktatási formában részesülő felsőtagozatos tanulók aránya meghaladta a 85 százalékot. Az oktatás személyi és tárgyi feltételeinek javulását bizonyítja, hogy az egy tanerőre és az egy osztályteremre jutó tanulók száma 22,7. illetve 39,9-re csökkent. A dolgozók általános iskolái — bizonyos visszafejlődés ellenére — továbbra is népszerűek, a közel 1500 tanuló 85,6 százaléka a VII—VIII. osztályt végzik.

Kétségtől falusi oktatási hálózatunk fejlődését bizonyítja az új községi gimnáziumi hálózat, Kisterenye, Nagybatony után Karancslapujtón, Bercelen és Romhányban is szerveztek általános gimnáziumot.

A II. ötéves terv időszakában nagymértékben fejlődött a tömegkultúra egyik legfontosabb bázisa, a közművelődési könyvtárhálózat. Az 1966. év végén községeinkben száz lakosra 168 kötet könyv jutott. Községeinkben minden ötödik lakos könyvtári olvasó, az elmúlt évben egy olvasóra átlagosan a könyvállományból 82, a kölcsönzési forgalomból 187 kötet jutott.

Hasonló mértékben emelkedett a rádió és televízió előfizetők száma is.

RÁDIÓ ÉS TELEVÍZIÓ ELŐFIZETŐK SZÁMA A KÖZSÉGEKBE

Időpont	10 000 lakosra jutó	
	rádió	televízió
	előfizetők szám	
1966. XII. 31.	2031	622
1963. XII. 31.	2196	260
1960. XII. 31.	1981	32

Községeinkben működő társadalmi és állami mozik 1966. évben több mint 19 ezer előadást tartottak. Egy lakosra átlagosan 17 mozilátogató jutott.

A II. ötéves terv időszakában tovább emelkedett az időszakos kül- és belpolitikai eseményekről tájékoztató sajtótermékek terjesztett példányszáma, és előfizetőink száma.

SAJTÓTERJESZTÉS FONTOSABB ADATAI

(1965. IV. negyedév)

Megnevezés	Ezer lakosra jutó előfizető száma
Népszabadság	79,5
Nógrád	45,9

A Déryné Állami Faluszínház társulatai községeinkben rendszeresen tartanak előadásokat. 1965. évben 100 lakosra 3 színházlátogatás jutott, lényegében a korábbi évekkkel azonos.

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat által szervezett előadások is népszerűek községeinkben. Az elmúlt évben különböző témákat feldolgozó előadásokon több mint 64 ezer falusi lakos vett részt, 100 lakosra átlagosan 34 látogató jutott.

Falusi lakosságunk társadalmi—gazdasági helyzetéről, falvaink fejlődéséről csak átfogó képet nyújthatunk. A bemutatott adatok azt bizonyítják, hogy a falu gazdasága és társadalma, élve az adott lehetőségekkel történelmileg rövid időn belül rohamosan fejlődött.

BAKONYI SÁNDOR:

Lányok, falun

1.

Vasárnap délután, ha kinézek az ablakon, látom a lányokat a művelődési terem előtt; a park fái alatt, a lépcsőkön állnak. Tíz lépcsőfok van a bejárat egyik meg a másik oldalán is. A talajviz az oka, hogy hatalmas, jól kiemelt kötömbökön pihennek a falak, elől három karcsú oszlop tartja a födémeket, ha süt a nap, az oszlopok árnyéka rávetődik a lányok arcára. Az oszlopok és a homlokzati fal között mozaiklapokkal fedett nyitott előtér van, toporgó, amit két oldalról a följárat lépcsők kereteznek, eső, hó nem hull oda, de a szél szabadon surran keresztül rajta, kipirítja az arcokat.

A kis falu, szinte az ország vérkeringésétől is távol, azt mondhatnánk, hogy a világ végén van, pedig nem, naponta két buszjárat indul a járás és a megye székhelye felé, a nemzetközi műút nyolc kilométernyire kigyózik tőle. Valamikor országosan közismert ember lakott itt, bár ahol százakban írják a lakosság számát, ennek alig van jelentősége. Hónapok telnek el, mire néhány turista, vagy egy farmotoros autóbusz arra téved. Leginkább hivatalos emberek látogatják a falut, a